

ÄLYKKÄÄN
ERIKOISTUMISEN STRATEGIA
**HUOMISEN
LAKEUS**

Etelä-Pohjanmaa 2021–2027

Päivitetty 1.12.2025

ETELÄ-POHJANMAAN LIITTO
Regional Council of South Ostrobothnia

Etelä-Pohjanmaan liitto

www.epliitto.fi

Seinäjoki 2025

Sisällys

1	Johdanto	3
2	Älykkään erikoistumisen taustaa.....	4
3	Missä tilanteessa Etelä-Pohjanmaan uudistuminen alkaa?	7
4	Älykkään erikoistumisen valinnat.....	13
4.1	Vahvistuvat innovaatioekosysteemit (Smart lakeus).....	13
4.2	Laajenevat kansainväliset verkostot (Smart lakeus).....	15
4.3	Uudistuva elinkeinoelämä (Smart lakeus)	16
4.4	Vastuulliset ilmasto- ja kiertotaloustoimet (Smart lakeus).....	18
5	Älykkään erikoistumisen elinkeinopainoalat	21
5.1	Kestävä ruokajärjestelmä ja biotalouden uudet ratkaisut.....	21
5.2	Älykkäät teknologiat ja tuotannon investoinnit	22
5.3	Luovat alat ja elämystalous.....	24
6	Älykkään erikoistumisen strategian toimeenpano ja seuranta... 	26
7	Liitteet.....	29
	Liite 1. Maakuntaohjelmakauden 2026–2029 kärjet	29
	Liite 2. Yhteenveto maakuntaohjelman ja älykkään erikoistumisen strategian valmistelusta ja aikataulusta.....	31

1 Johdanto

Älykkään erikoistumisen strategia on valmisteltu yhteisessä prosessissa Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelman ja pitkän aikavälin strategisten tavoitteiden kanssa. Näistä muodostuu yhdessä kokonaisuus, jota kutsutaan nimellä **Huomisen lakeus – Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategia**.

Etelä-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategia vuosille 2021–2027 sisältyy maakuntastrategia-asiakirjan maakuntaohjelmaosaan. Maakuntaohjelma on laadittu alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta annetun lain (756/2021) mukaisesti.

Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategia hyväksyttiin maakuntavaltuustossa joulukuussa 2025. Maakuntastrategian valmistelun yhteydessä päivitettiin myös älykkään erikoistumisen strategia. Valmisteluprosessi toteutettiin laajasti osallistavana.

Tämä kooste Etelä-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategiasta on koottu erityisesti kansainvälisissä verkostoissa ja hankkeissa toimivia varten. Kooste on käännetty myös englannin kielelle.

2 Älykkään erikoistumisen taustaa

Älykäs erikoistuminen tarkoittaa alueiden taloudellista erilaistumista siten, että ne keskittyvät omien vahvuus- ja kasvualojensa sekä näihin aloihin liittyvän yritys- ja innovaatiotoiminnan edistämiseen. Kyse on alueemme vahvuuksien kehittämisestä yhteistyössä muiden eurooppalaisten alueiden kanssa ja entistä määrätietoisemmasta kansainvälisten verkostojen ja rahoitusvälineiden hyödyntämisestä.

Maakunnan liitto vastaa strategisen suunnittelun osana aluetasolla myös älykkään erikoistumisen strategiasta, joka ohjaa Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanoa. Älykkään erikoistumisen strategian tavoitteena on edistää elinkeinoelämän uudistumista ja löytää tulevaisuuden vastauksia kansallisiin, eurooppalaisiin ja globaaleihin haasteisiin. Älykkään erikoistumisen strategia on laadittu maakuntastrategian kanssa samassa prosessissa ja kytketty osaksi maakuntaohjelmaa.

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelmakauden 2026–2029 keskeiset tavoitteet ja niitä tukevat toimenpiteet on koottu kolmen pääteeman alle, joita ovat **Vakaa ja vilkas**, **Älykäs ja taitava** sekä **Joustava ja kestävä**.

Vakaa ja vilkas
Miten Etelä-Pohjanmaa kehittyy tasapainoisena ja hyvinvoivana?

- >> Kestävä väestörakenne ja vetovoimainen elinympäristö
- >> Inspiroiva ja monimuotoinen luonnonympäristö
- >> Turvallinen ja saavutettava arki
- >> Korkea elämänlaatu ja kulttuurin vahvistaminen

Älykäs ja taitava
Miten Etelä-Pohjanmaa pärjää kilpailussa osaamisen kasvattamisessa?

- >> Nouseva osaamistaso ja laadukas koulutustarjonta
- >> Osaava työvoima ja monimuotoinen työelämä
- >> Vahvistuvat innovaatioekosysteemit (Smart lakeus)
- >> Laajenevat kansainväliset verkostot (Smart lakeus)

Joustava ja kestävä
Miten Etelä-Pohjanmaa uudistuu ja vahvistaa iskukykyään?

- >> Elinkeinopainoalojen vahvistaminen (Smart lakeus)
 - Kestävä ruokajärjestelmä ja biotalouden uudet ratkaisut
 - Älykkäät teknologiat ja tuotannon investoinnit
 - Luovat alat ja elämystalous
- >> Uudistuva elinkeinoelämä (Smart lakeus)
- >> Vastuulliset ilmasto- ja kiertotaloustoimet (Smart lakeus)

Kuva 1. Maakuntaohjelman 2026–2029 pääteemat sisältöineen.

Älykkään erikoistumisen sisällöt on merkitty maakuntaohjelmaan tunnisteella **Smart lakeus**, ja ne pohjautuvat maakunnan elinkeino- ja innovaatiopolitiikan valintoihin. Valinnat rakentuvat yritysten vahvuusaloihin ja tulevaisuuden mahdollisuuksiin, kansainvälisen tason nostamiseen sekä koulutus- ja tutkimustoiminnan kehittämiseen. Älykkään erikoistumisen tavoitteita ovat:

- Vahvistuvat innovaatioekosysteemit
- Laajenevat kansainväliset verkostot
- Kestävä ruokajärjestelmä ja biotalouden uudet ratkaisut
- Älykkään teknologiat ja tuotannon investoinnit
- Luovat alat ja elämystalous
- Uudistuva elinkeinoelämä
- Vastuulliset ilmasto- ja kiertotaloustoimet.

Maakuntaohjelman kärjet 2026–2029

Maakuntaohjelman kokonaisuuden jäsentämiseksi ohjelmakaudelle 2026–2029 on määritelty kuusi kärkeä. Ne kokoavat yhteen ajankohtaisia ja maakunnallisesti merkittäviä kehittämisteemoja, jotka korostuvat ohjelmakauden aikana. Useat maakuntaohjelman toimenpiteet sijoittuvat samanaikaisesti useamman kärjen ja pääteeman alle. Ohjelman kärjet ovat:

1. yrityslähtöinen toimintaympäristö ja TKI-toiminta
2. ruoka-alan osaamisklusteri
3. korkeakoulutuksen tasokorotus
4. investoinnit ja teollisuuden keskittymät
5. maahanmuutto ja kotoutuminen
6. kokonaisturvallisuus.

Kärkien tarkemmat kuvaukset löytyvät liitteestä 1.

Laadintaprosessi

Maakuntastrategia ja sen yhteydessä myös älykkään erikoistumisen strategia on valmisteltu laajassa yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa eri toimijoiden kanssa. Työhön on osallistunut yli tuhat toimijaa kunnista, järjestöistä, kehittämisyhteisöistä, viranomaisista ja muista alueen organisaatioista. Prosessin aikana on hyödynnetty maakunnallisia ja alueellisia työ- ja keskusteluryhmiä, avoimia tilaisuuksia sekä erilaisten sidosryhmien panosta. Valmistelun kulusta ja järjestetyistä tilaisuuksista kerrotaan tarkemmin liitteessä 2.

Erityisen merkittävää on ollut nuorten osallistuminen, joka on tuonut keskusteluun uusia näkökulmia ja vahvistanut strategian tulevaisuussuuntautuneisuutta. Valmistelun aikana on kerätty runsaasti monipuolista aineistoa, mikä on luonut strategialle vankan perustan ja tukenut sen hyväksyttävyyttä.

Maakuntastrategian valmistelun tukena ja ohjausryhmänä on toiminut maakunnallinen tulevaisuusryhmä, jossa on edustajia laajasti maakunnan kehittäjätahoilta (korkeakoulutoimijat, ammatillisen koulutuksen toimijat, kunnat ja niiden elinkeinotoimet, hyvinvointialue, elinkeinoelämän edustajat sekä ELY-keskus ja työllisyysalue). Ryhmä on kokoontunut säännöllisesti strategiaprosessin ajan käsittelemään alustavia pitkän aikavälin tavoitteita ja sen jälkeen ohjelman luonnosversioita.

Maakuntahallitus, maakuntavaltuusto, maakunnan yhteistyöryhmä (MYR) ja kuntajohtajat ovat evästäneet kokouksissaan maakuntaohjelman valmistelua.

Maakuntaohjelman valmistelusta on pyritty tiedottamaan eri kanavissa läpi laadintaprosessin.

3 Missä tilanteessa Etelä-Pohjanmaan uudistuminen alkaa?

Väestökehitys ja vetovoimainen elinympäristö

Etelä-Pohjanmaan 18 kunnassa asui 189 929 henkeä vuonna 2024. Asukasluku on laskenut yli kymmenen vuoden ajan, mutta samalla väestön alueellinen keskittyminen maakunnan sisällä on jatkunut. Etelä-Pohjanmaalla väestökehityksen suunta kääntyi 2010-luvulla erityisesti muuttotappioiden ja heikon luonnollisen väestönkasvun vuoksi. Syntyneiden lasten vuosittainen määrä on vähentynyt noin neljänneksellä vuodesta 2015. Syntyvyys oli kuitenkin maakuntien välisessä vertailussa yksi korkeimmista (2024: 1,44).

Työikäisen väestön (15–64-vuotiaat) väheneminen johtuu erityisesti muuttoliikkeestä, ja kyseessä on keskeinen haaste maakunnan elinvoimalle ja työllisyydelle. Vuosina 2017–2023 Etelä-Pohjanmaa kärsi 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä muuttotappiota yhteensä 4340 henkilöä, mikä muodostaa käytännössä koko maakunnan muuttotappion. Yhteenlaskettu muuttotappio on maakunnista kaikkein suurin.

Maakunnassa vähenevän väestökehityksen trendi on jatkunut. Lisääntynyt maahanmuutto vaikuttaa myönteisesti työvoiman ja huoltosuhteen kehitykseen. Nettomaahanmuuton määrä maakunnassa on riittänyt maan sisäisten muuttotappioiden torjumiseen vuodesta 2021 lähtien. Maahanmuuttajista valtaosa on saapunut maakuntaan työn ja opiskelujen vuoksi, ja mukana on myös saapunut perheenjäseniä, mikä on lisännyt kuntien palvelutarpeita. Lisäksi ukrainalaisia pakolaisia on saapunut merkittävä määrä.

Maakuntaan saapuneen ulkomaalaistaustaisen väestön määrä on kasvanut, mutta pitovoima ratkaisee lopullisen vaikutuksen väestökehitykseen. Maakunnan pitovoima ulkomaalaistaustaisen väestön osalta oli 2010-luvulla heikko, mutta tilanne on parantunut huomattavasti. Muuttotappiot ulkomaalaistaustaisen väestön osalta ovat olleet maltillisia, minkä myötä Etelä-Pohjanmaalla ulkomaalaistaustaisen väestön suhteellinen kasvu on ollut yksi maan suurimmista.

Tilastokeskuksen väestöennusteessa (2024) Etelä-Pohjanmaan väestön ennustetaan yhä vähenevän, mutta aiempaa hitaammin. Selkeä parannus oli väestöllisessä huoltosuhteessa ja työikäisten (15–64-vuotiaiden) määrässä.

Seinäjoen kasvun ennakoidaan yhä jatkuvan. Seinäjoki onkin pisimpään väestöään yhtäjaksoisesti kasvattanut maakuntakeskus (1950-luvulta aina nykyvuosiin asti).

Uuden väestöennusteen osoittama kehityskulku luo toivoa siitä, että maakunnan väestörakennetta on mahdollista tervehdyttää ja väkiluvun vähenemistä hidastaa, mikäli tappioita maan sisäisessä muuttoliikkeessä kyetään vähentämään ja maahanmuuton määrää saadaan kasvatetuksi. Mahdollista myös on, että syntyvyudessa tapahtuu parempaa kehitystä tulevaisuudessa, mikäli työikäisen väestön ja nuorten aikuisten määrä alkaisi kasvaa.

Seinäjoki on kasvukeskus, ja kaupungilla on huomattava potentiaalia vahvistaa kansallista ja kansainvälistä vetovoimaansa. Pysyvä muutos ja käänne maakunnan väestökehityksessä edellyttää koko maakunnan veto- ja pitovoiman kasvattamista. Vetovoiman lisäämistä tarvitaan erityisesti muualta Suomesta saapuvien muuttajien houkuttelemiseksi. Lisäksi on vastattava maakunnassa asuvien, erityisesti nuorten toiveisiin. Pitovoiman vahvistamista tarvitaan maakuntaan saapuneiden maahanmuuttajien parissa.

Elinkeinot ja investoinnit

Matala tuottavuus on Suomen ja Etelä-Pohjanmaan keskeinen haaste. Etelä-Pohjanmaa on joka vuosi maakuntien välisessä tuottavuusvertailussa viimeisten joukossa. Etelä-Pohjanmaalla on kuitenkin erinomaiset edellytykset tuottavuuden kasvulle. Maakunta tunnetaan yrittäjyydestä (2023: yrittäjiä 53/1000 as.). Toiselta asteelta ja korkeakoulusta valmistuneissa yrittäjien osuus on maan kärkeä.

Maakunnassa sijaitsee merkittäviä erikoistuneen teollisuuden keskittymiä sekä puolustusteollisuutta. Maakunnan vahvimmat klusterit ovat teknologiateollisuus, elintarviketuotanto, sekä puutuote- ja huonekaluteollisuus. Huomionarvoista on, että maakunnassa on maan eniten teollisuusyrityksiä asukasta kohti (2023: 9,3/1000 as.). Teknologiateollisuuden yrityksistä yli 80 % kuuluu kone- ja metalliteollisuuteen. Suunnittelu-, konsultointi- ja tietotekniikka-alojen osuus on hyvin vähäinen.

Pidemmällä ajanjaksolla Etelä-Pohjanmaan talouskasvu on ollut kohtuullista tasoa, noin 1 % suurempaa kuin koko maassa keskimäärin vuosien 2018–2023 välillä. Viime vuosina maakunnan pk-yritysten suhdanneodotukset ovat olleet heikkoja ja odotukset tulevasta varovaisia. Ensimmäisiä merkkejä talouskasvun vahvistumisesta on kuitenkin nähtävissä.

Etelä-Pohjanmaalla elintarviketeollisuuden liikevaihto oli Seinäjoella vuonna 2023 lähes 1,8 mrd. euroa, mikä tarkoittaa, että pelkästään Seinäjoen osuus koko maan liikevaihdosta oli lähes 15 %. Maakunnassa on Suomen ruokaviennin kärkiyritysten Atrian ja Valion tehtaiden lisäksi vahvan potentiaalisen kasvun omaava pk-yrityskenttä ja alueella on panostettu merkittävästi ruoka-alan ja vientitoiminnan kehittämiseen. Maakunnassa toimii Foodwest Oy, joka on johtava ruoka-alan yritysten tuotekehitys- ja asiantuntijakumppani. Maakunnan korkeakouluuyhteisö on profiloitunut ruoka-alan koulutukseen ja TKI-toimintaan. Ruoka-alan (maatalous, teollisuus) investoinnit ovat vuositasolla yhteensä yli 200 milj. euroa ja volyymiltaan ne ovat olleet 2010-luvulla maan suurimmat.

Etelä-Pohjanmaan houkuttelevuus investointiympäristönä muun muassa sähköintensiiviselle teollisuudelle on parantunut kestävän energiantuotannon nopean kasvun myötä. Etelä-Pohjanmaalla investointien määrä on vuositasolla n. 1,5 mrd. euroa ja niiden osuus BTK:sta (investointiaste) on ollut n. 20–25 %. Investointien kasvun odotetaan jatkuvan tulevina vuosina. Kestävään energiantuotantoon (tuuli-, aurinko-, biovoima) on suunnitteilla julkisesti saatavilla olevien lähteiden perusteella arviolta yli 10 mrd. euron arvosta investointeja.

TKI-toiminta ja osaava työvoima

Etelä-Pohjanmaalla T&K-menojen määrä oli 55,6 milj. euroa vuonna 2023. Asukasta kohden T&K-menot ovat toiseksi matalimmat (2023: 292 €/asukas). Elinkeinoelämän panostukset ovat kuitenkin korkeat, n. 70–80 % alueen kokonaispanostuksista. Maakuntaan suuntautuneen Business Finlandin rahoituksen määrä oli 19,1 €/asukas, joka oli maan vähäisin maakuntien välisessä vertailussa. Niukat tutkimusresurssit käytetään maakunnassa tehokkaasti hyödyksi, mikä ilmenee patenttien korkeana määränä suhteessa T&K-resursseihin.

Etelä-Pohjanmaalla yhteistyö julkisen sektorin, koulutustoimijoiden ja elinkeinoelämän kesken on keskeinen vahvuustekijä. Yrityskeskittymillä on kiinteät yhteydet alueen korkeakoulutoimijoihin muun muassa professuurien rahoituksen ja ekosysteemeillä TKI-toiminnan kautta.

Etelä-Pohjanmaan työllisyysaste on lukeutunut maan korkeimpiin jo useita vuosia. Työllisyysaste oli työssäkäyntitilaston mukaan Etelä-Pohjanmaalla vuonna 2023 Manner-Suomen toiseksi korkein (75,2 %). Työttömyysaste oli heinäkuussa 2025 maan toiseksi matalin (8,7 %) ja työllisyysaste oli toukokuussa maan kolmanneksi paras 77,6 % (Tilastokeskuksen kokeellinen tilasto). Viime vuosien

aikana työllisyys on heikentynyt ja työttömyys on kasvanut erityisesti Suupohjassa ja Kuusiokuntien seuduilla.

Maakunnassa osaajia tarvitaan kaikilla koulutusasteilla, ja työmarkkinat Etelä-Pohjanmaalla kaipaavat monipuolisuutta. Elinkeinoelämä ja teollisuus ovat vahvasti erikoistuneita, palvelusektorin osuus työpaikoista on maan matalin ja valtion työpaikkoja on vähiten (2023: 2,3 %). Kuntasektorilta eläköityvien määrä kasvaa, ja poistuma teknologiateollisuudessa on jo suurempi kuin alalle tulevien nuorten määrä.

Nykyhetken ja tulevaisuuden kannalta keskeisin rakenteellinen ongelma on, että Etelä-Pohjanmaalla on selvästi maan vähiten korkeakoulutuksen aloituspaikkoja suhteutettuna 17–19-vuotiaiden ikäryhmään (2023: 0,67). Maakunnan alimitoitettut aloituspaikkamäärät kytkeytyvät yritysten matalaan tuottavuuteen ja ovat keskeisenä tekijänä työvoimapulan takana.

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus väestöstä on Etelä-Pohjanmaalla maakunnista toiseksi matalin (2023: 27,2 %). Huolestuttavaa on, että nuorten aikuisten (25–34 v.) koulutustaso on laskenut 2010-luvun aikana. Etelä-Pohjanmaalla on tällä hetkellä yli tuhat nuorta korkeakoulutettua vähemmän kuin 2010 (2023: 6038 hlö). On kuitenkin huomioitava, että 25–34-vuotiaiden koulutustaso (2023: 30,4 %) on korkein, kun vertaillaan maakuntia, joissa ei ole omaa yliopistoa. Etelä-Pohjanmaalla valmistuneet työllistyvät ja sijoittuvat maakuntaan poikkeuksellisen hyvin, minkä ansiosta korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden osuus on pysynyt laskusta huolimatta kohtuullisena.

Pitemmällä aikavälillä työvoiman heikentynyt saatavuus tulee jatkossakin muodostamaan kasvun esteen alueen elinkeinoelämälle. Korkeakoulutuksen aloituspaikkojen poikkeuksellisen vähäinen määrä suhteessa nuoriin ikäluokkiin on keskeinen tekijä, joka kärjistää maakunnan työvoimapulaa sekä heikentää alueen innovaatiokyvykkyyttä ja elinkeinoelämän tuottavuuden kasvua. Maakunnan työvoimarakenne ei kykene ilman maahanmuuton pysyvää kasvua vastaamaan alueen toimijoiden rekrytointitarpeisiin.

Kestävä ympäristö ja monimuotoinen luonto

Etelä-Pohjanmaan asukaskohtaiset kasvihuonekaasupäästöt ovat maakunnista korkeimmat (ennakkotieto 2023: 10,3 tCO₂e/asukas). Kokonaispäästöt ovat laskeneet vuosien 2005–2023 välillä yli 23 %. Ruoka-alan osuus BKT:sta on Etelä-Pohjanmaalla maakunnista suurin, ja maatalouden ja elintarviketeollisuuden

yhteenlaskettu osuus alueen kokonaistuotannosta on 21 %. Etelä-Pohjanmaalla asuu n. 3,4 % Suomen väestöstä, mutta maakunnassa tuotetaan merkittävä määrä Suomen ruoasta (esimerkiksi 36 % broilerista, 14 % viljasta ja 22 % perunasta). Etelä-Pohjanmaan maatilojen myyntitulot olivat vuonna 2024 lähes 1 mrd. euroa, joka on n. 13 % koko maan maatalouden tuloista.

Etelä-Pohjanmaalla turvemaiden päästöjen vähentäminen on keskeistä, koska turvemaiden osuus maakunnan maatalousmaa-alasta on n. 19 % (turvepeltoja maakunnista 2. eniten. Erityisesti maatalous on haavoittuvainen ilmastonmuutoksen vaikutuksille ja yhä enemmän varauduttava mm. pitkiin helle- ja kuivuusjaksoihin.

Etelä-Pohjanmaalla on käynnissä voimakas energiajärjestelmän muutos. Tuuli-voimantuotanto on kasvanut voimakkaasti. Sähköntuotanto on kasvanut vuodesta 2013 lähes nelinkertaiseksi ja maakunnassa tuotetaan 11,7 % (2023) koko maan tuulivoimasta. Kasvu tulee jatkumaan edelleen tulevina vuosina. Kasvavalla sähkön- ja bioenergiatuotannolla on huomattava aluetaloudellinen potentiaali.

Maakunnan luonnon monimuotoisuutta heikentävät elinympäristöjen laadullinen heikkeneminen ja väheneminen voimakkaan maankäytön myötä. Maakunnan metsämaiden kankaista puuntuotannon ulkopuolella on vain 1,7 % ja lahoppuun määrä on alle puolet Etelä-Suomen keskiarvosta. Valtaosa maakunnassa esiintyvistä suoluontotyypeistä on uhanalaisia, ja suojelualueita on vähän.

Etelä-Pohjanmaan pintavesien tilan parantaminen vaatii toimia, sillä alueen järvet ja joet ovat tyydyttävässä tai välttävissä kunnossa. Tulvasuojelun edistämisen merkitys korostuu syys- ja talvitulvien lisääntyessä ilmastonmuutoksen myötä. Valtion vesistöarakenteilla on erityinen merkitys maakunnassa tulvasuojelun kannalta.

Alue- ja yhdyskuntarakenne sekä liikenneyhteydet

Etelä-Pohjanmaa on Suomen maaseutuvaltaisimman maakunta, väestöstä 44,2 % asuu ydinmaaseudulla. Maakunnassa asutus on keskimääräistä hajautuneempaa ja taajama-aste (74 %) on maan keskiarvoa (86 %) selkeästi alhaisempi. Väestö jakautuu eri puolille maakuntaa varsin tasaisesti, mutta asutus on keskittynyt yhä enemmän taajamiin ja etenkin maakuntakeskus Seinäjoelle (n. 34 % väestöstä). Väestön väheneminen ja keskittyminen heikentää reuna-alueiden elinolosuhteita, ja maakuntakeskuksessa puolestaan investointipaineet ovat suuret. Taajama-alueet ovat laajentuneet ja hajautuneet, mikä tekee esimerkiksi liikenteen

palveluiden toteuttamisesta kallista ja tehotonta. Muulla alueella toimivan joukkoliikenteen järjestämisen kannalta haasteena on erityisesti väestöpohjan kapeus. Liikenteen päästöt (ennakkotieto 2023: 386,4 ktCO_{2e}) muodostavat noin 19 % Etelä-Pohjanmaan kasvihuonekaasupäästöistä.

Etelä-Pohjanmaan liikennejärjestelmän ja saavutettavuuden rungon muodostavat TEN-T-ydinverkkoon ja Pohjanmeri-Itämeri-ydinkäytävään kuuluva päärata, kehityskäytävälle Kauhajoki-Seinäjoki-Kauhava sijoittuvat valtatie 3 ja 19 sekä kantatie 67. Huomattava osa liikenteestä on poikittaisliikennettä valtateilla 18 ja 16. Etelä-Pohjanmaa on tärkeä pitkämatkaisen liikenteen kauttakulkureitti, erityisesti vt3/vt19 etelä-pohjoissuunnassa. Tieosuuksille on leimallista, että liikenteessä sekoittuvat alueellinen liikenne pitkämatkainen raskas liikenne ja maatalouteen liittyvä hidas liikenne.

Liikkuminen perustuu Etelä-Pohjanmaalla henkilöauton käyttöön. Maanteiden liikennesuoritteiden osuus on noin 4,6 % koko maan suoritteista. Henkilöautoilun osuus päivittäisistä matkoista on maakuntatasolla 77 %, pyöräilyn 8 %, jalankulun 11 % ja joukkoliikenteen 3 % (HLT 2021). Yli 70 % työpaikoista on sijoittunut Kauhajoki-Seinäjoki-Kauhava-kehityskäytävälle. Maakunnassa on vakava huoli alemman asteen tieverkon kunnossapidosta ja yksityistieverkon kunnosta. Huonokuntoisten maanteiden määrä on alueella jo noin 1190 kilometriä (2024), 14 % koko alueen maantieverkosta. Tiestön korjausvelkakohteeksi on merkitty noin 690 km maanteitä. Huonokuntoisten siltojen määrä on lisääntynyt ELY-keskuksen alueella (2015: 59 kpl, 2023: 81 kpl). Etelä-Pohjanmaalla merkittäviä yksityisteitä on n. 15 000 kilometriä, joista huonokuntoisia on n. 3 700 kilometriä. Lisäksi huonossa tai erittäin huonossa kunnossa olevia siltoja yksityistieverkolla on 130 kappaletta.

Etelä-Pohjanmaalla vakavasti loukkaantuneiden määrä suhteessa asukaslukuun oli vuosina 2017–2022 selvästi maan korkein ollen kuitenkin laskeva.

Maakuntien välillä on merkittävät erot laadukkaissa viestintäyhteyksissä. Kysymys on merkittävä erityisesti maaseutualueiden elinvoiman kannalta, sillä heikot yhteydet ja kuuluvuudet vaikeuttavat työskentelyä pelloilla, metsissä, tuotantorakennuksissa kuin kotonakin. Kiinteiden verkkojen tilanne Etelä-Pohjanmaalla on parantunut ja 1000 Mbit/s laajakaistan saatavuus on 67 % (maan 8. korkein). Saatavuudessa on kuitenkin yhä alueellisia ja paikallisia puutteita. Langattomien verkkojen kattavuudessa on ilmennyt lisääntyneitä puutteita 3G-verkon purkamisen myötä. Junakuuluvuuksissa on edelleen puutteita pääradallakin erityisesti Seinäjoen ja Parkanon välisellä rataosalla.

4 Älykkään erikoistumisen valinnat

4.1 Vahvistuvat innovaatioekosysteemit (Smart lakeus)

Seinäjoen ammattikorkeakoulu, yliopistokeskus ja EPANET-professuurit muodostavat maakunnan TKI-toiminnan ytimen. Keskeisiä toimijoita ovat myös toisen asteen ammatilliset oppilaitokset, tutkimuslaitokset, yritykset, hyvinvointialue, järjestöt, yhdistykset ja muun muassa luovilla aloilla toimivat organisaatiot. Tavoitteena on vahvistaa maakunnan TKI-toimintaa ja tukea erityisesti yritysten tarpeista lähtevää toimintaa.

Yritysten TKI-toiminnan kasvattaminen edellyttää myös valmiuksia panostaa muutokseen sekä hyödyntää kehitystä tukevia palveluja ja verkostoja. Maakunta tarvitsee rakenteita ja verkostoja, jotka vahvistavat toimijoiden yhteistyötä, luovat edellytyksiä uudistumiselle ja tukevat yritysten kasvua. Yhtä tärkeää on tukea ideoiden ja innovaatioiden tuottamista ja jalostumista markkinoille soveltuviksi tuotteiksi.

On tärkeä tunnistaa maakunnassa jo olevien yritysten yhteenliittymiä, niin syntyvaiheessa olevia kuin vakiintuneita ekosysteemejä. Julkinen sektori voi tarjota monipuolista tukea eri kehitysvaiheissa oleville liiketoiminta- ja yritysekosysteemeille sekä lisätä vuorovaikutusta eri toimijoiden välille esimerkiksi luomalla yhteistyö-, innovaatio- tai kokeilualustoja.

Toimenpiteet

Toteutetaan eteläpohjalaisen innovaatiotoiminnan tasokorotus

- Uudistetaan EPANET-verkoston ja koko korkeakouluyhteisön toimintaa panostamalla Etelä-Pohjanmaan korkeakoulustrategian mukaisesti laadukkaan ja elinkeinoelämälähtöisen tutkimuksen lisäksi koulutukseen, kansainväliseen TKI-toimintaan ja yhteistyöhön sekä aktiiviseen vuorovaikutukseen elinkeinoelämän kanssa.
- Rakennetaan ja kehitetään edelleen korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen TKI-toimintaan liittyviä tutkimus-, simulaatio ja oppimisympäristöjä sekä oppilaitosten ja yritysten TKI-toimintaa yhteen sitovia demonstraatio-, laboratorio- ja pilottiympäristöjä.

- Edistetään TKI-ympäristöjen laajaa ja avointa hyödyntämistä sekä kansalaistiedettä.
- Hyödynnetään TKI-toiminnan kaupallistamisen mahdollisuudet ja edistetään tutkimuslähtöisten spin-off-yritysten syntymistä.
- Lisätään maakuntaan suuntautuvaa julkista TKI-rahoitusta kehittämällä alueellista hankeosaamista.
- Tunnistetaan eri kehitysvaiheen ekosysteemejä, tuetaan niiden kehitystä ja kasvua esimerkiksi teollisuuspuiston kaltaisissa toimintaympäristöissä.

Vahvistetaan yritysten tarpeista lähtevän selkeän TKI-toiminnan polun rakentamista

- Tiivistetään yritysten ja korkeakoulutoimijoiden välistä yhteistyötä ja siirretään toiminnan painopistettä entistä yrityslähtöisemmäksi ja tähdätään TKI-toiminnassa yrityksistä nousevien haasteiden ratkaisemiseen.
- Tutkijoiden ja elinkeinoelämän toimijoiden kohtaamisten kautta haetaan teemoja ja ongelmia, joihin yritykset tarvitsevat ulkopuolista apua.
- Lisätään yritysten osallistumista TKI-toimintaan kehittämällä houkuttelevia ja yritysten tarpeista lähteviä toimintamalleja.
- Lisätään TKI-yhteistyössä mukana olevien organisaatioiden määrää.
- Panostetaan verkostoitumiseen ja yhteistyöhön alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Edistetään Seinäjoen ekosysteemisopimuksen sisältöjä ja asemaa osana kansallisia kasvukeskuksia

- Edistetään monialaisen, valmistavan teollisuuden yritysten kilpailukykyä, digitalisaatiota ja tuotannon tehokkuutta tukevan liiketoiminta- ja innovaatioekosysteemin syntymistä.
- Lisätään dynaamista ja uusiutuvaa liiketoiminta- ja yrityskulttuuria, uuden liiketoiminnan ja liiketoimintamallien syntyä sekä yritysten muutosten ennakoitavuutta.
- Vahvistetaan ja monipuolistetaan teknologia- ja ruokainnovaatioekosysteemiä elävöittäen sen toimijakenttää sekä keskinäisiä suhteita alueellisessa, kansallisessa ja kansainvälisessä viitekehityksessä (kuten kaupunkiruokastrategia).
- Edistetään yritysten uusien liiketoimintamahdollisuuksien hahmottamista, osaamista sekä aktiivista roolia osana ruokaekosysteemiä ja sen kestävyysmuutosta.

- Edistetään ekologisia logistisia ratkaisuja siten, että ne tukevat yritysten kestävästä liiketoiminnan kasvua.

4.2 Laajenevat kansainväliset verkostot (Smart lakeus)

Etelä-Pohjanmaalla on viime vuosina lujitettu kansainvälisten hankkeiden avulla yhteyksiä kansainvälisiin kumppaneihin ja verkostoihin, mutta yhteistyö on toistaiseksi vain harvojen toimijoiden käsissä. Kansainvälinen verkottuminen vaatii laajamittaista tukea, uusien toimijoiden aktivointia ja motivointia, alueellista yhteistyötä sekä sitoutumisen vahvistamista. Kansainvälistymisen edistämiseen on tärkeää kytkeä toimijoita elinkeinoelämän lisäksi myös järjestöistä ja yhdistyksistä. Olennaista on viestiä kansainvälisen verkottumisen tuloksista, hyödyistä ja lisäarvosta sekä edistää hyvien käytäntöjen levittämistä ja juurruttamista.

Toimenpiteet

Vahvistetaan toimijoiden strategista asemaa kansainvälisissä verkostoissa ja lisätään osallistumista eurooppalaisiin yhteistyö- ja kehittämisympäristöihin

- Edistetään kansainvälisissä verkostoissa toimimista Etelä-Pohjanmaan kansainvälistymisen toimintaohjelman mukaisesti.
 - o Vahvistetaan toimijoiden roolia verkostoissa, jotka liittyvät, tutkimukseen, innovaatiotoimintaan, koulutukseen sekä keskeisiin elinkeinoaloihin.
 - o Vahvistetaan kumppanuuksia erityisesti älykkään erikoistumisen painoaloilla ja eurooppalaisten korkeakoulujen kanssa.
 - o Toimitaan edelleen aktiivisesti olemassa olevissa kansainvälisissä verkostoissa sekä haetaan uusia kumppanuuksia tarpeen mukaan.
- Hyödynnetään kansainvälisiä verkostoja yritysten ja TKI-toimijoiden kansainvälistämisessä. Rohkaistaan mikro- ja pk-yrityksiä mukaan kansainvälisiin verkostoihin ja yhteistyöhankkeisiin.
- Tehdään uusia kansainvälisiä yhteistyöavauksia kokonaisturvallisuuden ja puolustusteollisuuden teemoissa.
- Viestitään selkeästi ja laajasti kansainvälisen yhteistyön tuomasta lisäarvosta, konkreettisista hyödyistä ja tuloksista.

Tuetaan toimijoiden osaamista ja näkyvyyttä kansainvälisessä toimintaympäristössä

- Yhdistetään maakunnallisten toimijoiden voimat toimijapohjan laajentamiseksi ja painoarvon lisäämiseksi kansainvälisellä toimintakentällä.
- Kannustetaan alueen kokeneita toimijoita hyödyntämään ristiin olemassa olevia verkostojaan ja auttamaan synergiahyötyjen kautta uusien verkostojen muodostumista.
- Tuetaan kokeneita toimijoita ottamaan edelläkävijärooleja uusien verkostojen luomisessa ja uusiin verkostoihin liittymisessä.
- Rohkaistaan etenkin uusia kehittäjätoimijoita aloitteellisuuteen eurooppalaisten rahoitusohjelmien hyödyntämisessä ja verkostoitumaan niiden tuella tehtävän yhteistyön puitteissa.

4.3 Uudistuva elinkeinoelämä (Smart lakeus)

Pysyäkseen kilpailukykyisinä perinteisten toimialojen yritysten on panostettava rohkeasti uudistumiseen ja kasvuun. Tämä edellyttää tuottavuuden parantamista, riskinoton lisäämistä ja määrätietoisia investointeja. Keskeistä on myös kansainvälisen liiketoiminnan vahvistaminen, uusien vientimarkkinoiden avaaminen sekä panostukset tuotekehitykseen ja TKI-toimintaan. Näin yritysten asemaa kansainvälisissä arvoketjuissa voidaan vahvistaa. Maakunnassa tarvitaan jatkossakin yritysmyönteistä elinkeinopolitiikka, joka tukee yritysten toimintaedellytyksiä ja lisäpanostuksia palvelusektorin ja osaamisintensiivisten alojen yrittäjyyden lisäämiseen.

Tuottavuuden kasvun kannalta yritysdynamiikka on yksi seurattava tekijä. Etelä-Pohjanmaalla perustetaan vuosittain hiukan yli tuhat yritystä vuositasona (1031 kpl, 2024). Eniten yrityksiä perustetaan rakentamisen ja kaupan aloille. Yrityskannan uudistumisen taso ei ole riittävällä tasolla verrattuna muihin maakuntiin. Luovan tuhon indeksillä (CDI) mitataan yrityskannan uudistumista, ja näin mitattuna Etelä-Pohjanmaalla yrityskannan uudistuminen on maan hitainta. Erityishaasteena on ulkomaalaistaustaisen yrittäjyyden tukeminen, sillä sen osuus on jäänyt muita maakuntia vähäisemmäksi.

Toimenpiteet

Tuetaan aloittavien yritysten toimintaedellytyksiä

- Lisätään yritysverustantaa vahvistamalla alkuvaiheen palveluja, yrityskiihdyttämöjä ja verkostoja aloittaville yrityksille.
- Monipuolistetaan yrityskantaa ja uudistetaan elinkeinorakennetta tukemalla uusia toimialoja, kuten luovien alojen sekä tietointensiivisten alojen yrittäjyyttä.
- Tuetaan ulkomaalaistaustaisten yrittäjien mahdollisuuksia ja toimintaa.
- Edistetään alueella omistajanvaihdosekosysteemin kehitystä ja laadukkaita omistajanvaihdospalveluita, yritysjärjestelyjä ja liiketoimintamalleja uudistumisen ja kasvun lähteenä.
- Parannetaan uusien yritystoiminnan muotojen (esim. sivutoimi- ja kevytyrittäjyyden) edellytyksiä.
- Parannetaan riskirahoituksen saatavuutta Etelä-Pohjanmaalla.

Kannustetaan yrityksiä kasvuun ja kansainvälistymiseen

- Kehitetään kasvuyrittäjyyden ekosysteemiä, parannetaan kasvuun ja kansainvälistymiseen tähtääville yrityksille tarjottavia palveluja ja lisätään ekosysteemin toimijoiden verkostoitumista.
- Vahvistetaan eri kokoisten ja eri toimialojen yritysten keskinäistä yhteistyötä ja yhteiskehittämistä.
- Edistetään maakunnan yritysten suoraa vientitoimintaa.
- Vahvistetaan yritysten osaamista ja tuetaan uudistumista erityisesti vihreän kasvun mahdollisuuksien, tekoälyn ja muiden tuottavuutta lisäävien teknologioiden hyödyntämisessä.
- Vahvistetaan liiketoimintaosaamista.
- Tuetaan yritysten kansainvälistymistä kehittämällä kansainvälistymispalveluita ja vahvistamalla osaamista.
- Uudistetaan yritystoimintaa ja muuta palvelutuotantoa palvelumuotoilun keinoin.

Panostetaan TKI-toimintaan tuottavuuden, kannattavuuden ja uudistumiskyvyn edistämiseksi

- Kehitetään toimialojen rajapinnoilla tapahtuvaa liiketoimintaa, mikä mahdollistaa mm. uudenlaisia digitaalisia palveluja ja liiketoimintamalleja.
- Tuetaan yrityksiä kehittämistyön organisoinnissa, markkinoinnin, myynnin ja logistiikan tehostamisessa sekä tuotannon kehittämisessä.

- Vahvistetaan yritystoiminnan eri vaiheisiin liittyvää tutkimusta ja tiedolla johtamista yrityksissä esimerkiksi vastuullisuusajattelun ja liiketoiminnan ilmastovaikutusten tunnistamisessa.
- Edistetään datataloutta ja hyödynnetään uusia teknologioita, kuten tekoälyä liiketoiminnassa ja tuotekehityksessä.
- Kytkeydytään uusiin, kasvaviin yritysklustereihin ja -verkostoihin (esim. Vaasan akkuklusteri, puolustusteollisuuden verkostot ja ekosysteemit).
- Uudistetaan julkisten hankintojen toimintamallia innovaatioiden edistämiseksi.

4.4 Vastuulliset ilmasto- ja kiertotaloustoimet (Smart lakeus)

Hiilineutraali Suomi 2035 -tavoitteen saavuttaminen vaatii edelleen merkittäviä ja nopeita päästövähennystoimia, mutta myös maankäyttösektorin päästöjen vähentämistä sekä hiilinielujen ja -varastojen vahvistamista. Suomen kansallisessa kiertotalouden strategisessa ohjelmassa on asetettu vuoteen 2035 ulottuvat tavoitteet koskien primääriraaka-aineiden ja materiaalien kulutuksen vähentämistä sekä resurssien tuottavuuden ja kiertotalousasteen kasvattamista.

Tavoitteet kuitenkin haastavat maakuntaa, jossa muun muassa energiantuotantoon ja lämmitykseen liittyviä päästöjä on jo saatu vähennettyä huomattavasti, mutta jossa kasvihuonepäästöt asukasta kohden ovat edelleen maakunnista suurimmat ja kiertotalousaste edelleen matala. Tarve sopeutua ilmastonmuutoksesta johtuviin sään ääriolosuhteisiin, poikkeuksellisiin tilanteisiin ja muuttuvaan toimintaympäristöön korostuu jo nyt.

Toimenpiteet

Toimitaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja kiertotalouden edistämiseksi sekä ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi

- Vahvistetaan maakunnan toimijoiden ilmasto- ja kiertotalousasiantuntemusta sekä ylläpidetään ajantasaista tilannekuvaa Etelä-Pohjanmaan toimintaympäristöön sopivista ilmasto- ja kiertotaloustoimista.

- Sitoutetaan maakunnan toimijoita maakunnan yhteisen ilmasto- ja kiertotaloustiekartan sekä ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman toimenpiteiden käytäntöön viemiseen.
- Lisätään ymmärrystä ilmastonmuutokseen sopeutumisen välttämättömyydestä sekä sisällytetään ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja varautuminen osaksi kaikkea toimintaa.
- Edistetään kiertotalouden toimintamalliin siirtymistä eri toimialoilla mm. hyödyntämällä tuotannon sivuvirtoja sekä parantamalla energia- ja materiaalitehokkuutta.
- Kehitetään vihreää siirtymää edistäviä hiilineutraaleja ratkaisuja, kuten tuotteita, materiaaleja, palveluja ja tuotantomenetelmiä.
- Lisätään tietoisuutta ympäristösertifikaateista ja edistetään niiden käyttöönottoa eri toimialoilla, sekä tuetaan yrityksiä vastuullisuustoimissa.
- Otetaan kestävyys ja vastuullisuus keskeiseksi arviointikriteeriksi julkisissa hankinnoissa.
- Edistetään lähiruoan ja -palvelujen käyttöä ja huomioidaan tämä päätöksenteossa.
- Edistetään rakennusalan kestävyyttä (mm. puurakentaminen).

Varmistetaan energiantuotannon kestävyys ja energian hyödyntäminen maakunnassa

- Tuetaan Etelä-Pohjanmaan päästöttömän energiantuotantojärjestelmän kehittymistä edelleen ja hyödynnetään monipuolisesti uusia teknologisia ratkaisuja ja innovaatioita.
- Edistetään kaukolämmön hiilineutraalia tuotantoa ja yhteisöenergiamalleja sekä kiinteistökohtaisia, energiaa säästäviä ja päästötöntä energiaa hyödyntäviä energiaratkaisuja.
- Kehitetään tarvittavaa uutta energiainfrastruktuuria, kuten latauspisteitä, biokaasun ja muiden uusien käyttövoimien jakeluasemia, energiansiirtoverkkoja ja energiavarastoja.
- Edistetään paikallista uusiutuvaa energiaa hyödyntävien investointien sijoittumista maakuntaan mm. kaavoituksen ja maankäytön suunnittelun avulla.
- Edistetään Etelä-Pohjanmaan vahvuuksiin perustuvan vetytalouden ja siihen liittyvien teknologioiden kehittymistä.
- Varmistetaan biokaasutuotannon edellytykset niin hajautetuissa pienemmän kokoluokan laitoksissa kuin uusissa laajemmissa, alueellisissa biokaasuekosysteemeissä. Edistetään biokaasun liikennekäyttöä.

- Edistetään aurinkovoiman kehittymistä sijainniltaan kestäväällä tavalla.
- Rakennetaan yhteisymmärrystä tuulivoimahankkeista viestinnällä ja asukkaiden kanssa käytävällä vuoropuhelulla.
- Edistetään energia-alan sektori-integraatiota ja älykkäitä energijärjestelmiä erityisesti maataloudessa ja elintarviketeollisuudessa siten, että uusiutuvan energian tuotannon ja kulutuksen vaihteluita voidaan tasata.
- Varaudutaan tuuli- ja aurinkovoima-alueiden elinkaaren loppuvaiheeseen (esim. voimaloiden uusiminen, purkumateriaalien kierrätysratkaisut, alueiden muuttaminen tai palautuminen muuhun käyttöön).

Edistetään maankäyttösektorin ilmastoviisaita toimia

- Edistetään maankäyttösektorin hiilidioksidipäästöihin ja hiilen sidontaan liittyvää selvitys- ja tutkimustyötä.
- Vahvistetaan metsien hiilensidontaa ottamalla käyttöön hiiltä sitovia toimenpiteitä kestävänsä metsänhoidon suositusten mukaisesti sekä tehostetaan aiheeseen liittyvää tiedotusta, yhteistyötä ja rahoitusmahdollisuuksien hyödyntämistä.
- Lisätään tietoisuutta turvepeltojen ilmastovaikutuksista ja edistetään turvepeltojen ilmastopäästöjä vähentävien toimien (mm. pohjavesien pinnan nosto, kasvipeitteisyyden lisääminen, muokkauksen vähentäminen) ottamista käytäntöön maanomistajien näkökulmat huomioiden.
- Edistetään ilmastoviisaita ja luonnon monimuotoisuuden huomioivia jälkikäyttömuotoja turvetuotannosta vapautuville alueille.
- Vahvistetaan metsien elinvoimaisuutta, monimuotoisuutta ja sopeutumiskykyä sekä edistetään suometsien kestävien käsittelytapojen ja toimintamallien käyttöönottoa Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alueellisen metsäohjelman mukaisesti.
- Vahvistetaan turvemaiden kestävänsä käytön osaamisklusterin toimintaa, mikä edistää maakunnan profiloitumista valtakunnallisesti suometsäosaajana ja turvemaiden kestävänsä käytön pilottialueena.
- Huomioidaan logistiikan ja maankäytön kehittämisessä hiilijalanjälkilaskennan Scope 3 -luokkaan kuuluvien epäsuorien päästöjen vaikutukset.
- Varmistetaan rakennettujen alueiden, kuten teollisuusalueiden kestävyys kehittämällä ratkaisuja, jotka sovittavat yhteen rakentamisen, elinkeinoelämän tarpeet ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen.

5 Älykkään erikoistumisen elinkeinopainoalat

5.1 Kestävä ruokajärjestelmä ja biotalouden uudet ratkaisut

Etelä-Pohjanmaalla on keskeinen rooli Suomen ruokaosaamisen ja -vakauden ylläpitäjänä. Alueella on kansallisesti merkittävä ruoka-alan ja -teollisuuden keskittymä. Se pitää sisällään kaikki ketjun vaiheet ja osapuolet alkutuotannosta, jalostavasta teollisuudesta ja teknologisista ratkaisuista kuluttajakäyttäytymiseen. Alueen mikro- ja pienet elintarvikealan yritykset ovat tärkeä osa tätä kokonaisuutta ja vahvistavat ruokajärjestelmän kehittymistä. Ruoka-alan vahvuutena Etelä-Pohjanmaalla ovat tuotannon laadunhallinta, jäljitettävyyys, turvallisuus, puhtaus ja palveluratkaisut.

Metsätalous on Etelä-Pohjanmaalla merkittävä toimiala ja osa maakunnan vahvaa biotalousperustaa. Maakunnassa on potentiaalia ja raaka-aineita biotalouden vahvistamiseen ja bioenergian tuotantoon. Tyypillistä maakunnalle on laaja metsäenergian käyttö maataloilla ja lämpöyrittäjäyryskohteiden suuri määrä. Puuperäistä polttoainetta käyttävät myös suuremmat laitokset, ja raaka-ainetta kuljetetaan maakunnan ulkopuolelle. Jatkossa puuraaka-aineen käyttö on pitkäkestoisempaa ja esimerkiksi puurakentamisen kautta on mahdollisuuksia liiketoiminnan kasvulle.

Toimenpiteet

Vahvistetaan maakunnan ruokajärjestelmää ja biotaloutta

- Kehitetään ruoka-alan opetusta sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa kansainvälisen tason innovaatioekosysteemiksi.
- Kehitetään ruoka-alan asiantuntijapalveluja mm. rahoituksen hakemiseen (BF, EU-rahoitus, kv-rahoitus, menekin edistäminen).
- Lisätään koko ruokaketjun ennakkoluulotonta yhteistyötä ja tiedonvaihtoa.
- Otetaan käyttöön älykkäitä teknologioita, kuten tekoälyä ja tuotantodataa, maataloilla ja ruokaketjun pk-yrityksissä tuottavuuden parantamiseksi.
- Hyödynnetään ekologisen siirtymän innovaatiopotentiaali. Tämä tarkoittaa esimerkiksi panostamista erilaisten uusien kasvikunnan tuotteiden kehittämiseen ja solumaatalouden mahdollisuuksiin.

- Turvataan kotieläintalouksien kehittämismahdollisuuksia esimerkiksi maankäytön ratkaisulla.
- Parannetaan kuluttajatuntemusta ja lisätään kuluttajalähtöisyyttä ruoka-alan tuotekehityksessä.
- Kehitetään ja hyödynnetään Ruokaprovinsi-brändiä ja sen tunnettuutta.
- Lisätään omavaraisuutta ja ruokajärjestelmän resilienssiä vahvistaen maakunnan asemaa osana kansallista ruokaturvaa.
- Kehitetään Etelä-Pohjanmaan metsäbiotaloutta alueellisen metsäohjelman linjausten mukaisesti.
- Kehitetään korkeatasoisia ratkaisuja biotalouden globaaleihin haasteisiin sekä tarjotaan ratkaisuja ilmasto- ja ympäristökysymyksiin.
- Kehitetään biotalouden uusia ratkaisuja ja korkean lisäarvon tuotteita.

Rakennetaan ruoka-alan kansallinen osaamisklusteri

- Rakennetaan entistä vahvempi Suomen ruoka-alan osaamisklusteri Etelä-Pohjanmaalle. Sen keskiössä ovat erityisesti ruokavienti ja vientiosaaminen sekä uudet teknologiat, ruokaturvallisuus ja jäljitettävyys.
- Kootaan vientiorientoitunut yritysklusteri ja lisätään yritysten välistä yhteistyötä mm. yhteishankkeiden kautta.
- Vahvistetaan ruoka-alan osaamisklusteria, joka tarjoaa yrityksille vientikoulutuksia, tuotekehitystukea vientimarkkinoille, pilotointiympäristön uusille tuotteille sekä viennin rahoitusneuvontaa.
- Viedään suomalaista ruokaosaamista maailmalle hyödyntäen alueellista TKI-toimintaa ja osaamisverkostoja. Kehitetään ruokavientiä tukevaa logistiikkaa.
- Hyödynnetään dataa ja kuluttajatutkimuksia kansainvälisiltä markkinoilta tuotekehityksessä sekä TKI-toiminnan suunnittelussa.
- Tunnistetaan ja hyödynnetään ruoka-alan kasvuedellytykset liiketoiminnan kehittämisessä eri tuoteryhmissä, kuten lihassa, kalassa, maidossa ja kasviproteiineissa.
- Vahvistetaan ruoka-alan yritysten tuotekehitystä, lisätään toimijoiden yhteistyötä sekä panostetaan ruokaketjun jalostusarvon kasvuun.

5.2 Älykkäät teknologiat ja tuotannon investoinnit

Koneiden, laitteiden ja metallituotteiden valmistus ja puutuoteteollisuus ovat ruokateollisuuden ohella maakunnan vahvimpia teollisuuden aloja. Maakunnassa

on vahvoja osaamiskeskittymiä ja erikoistuneita teollisuuden keskittymiä muun muassa. agroteknologiassa, metalliteollisuudessa, puutuoteteollisuudessa sekä terveys- ja hyvinvointiteknologiassa. Lisäksi maakunnassa on merkittävää puolustusalan teollisuutta ja alaan kytkeytyviä pk-yrityksiä. Älykkyys ja datan määrä lisääntyvät kaikissa järjestelmissä ja maakunnassa on potentiaalia muun muassa datakeskusinvestointien houkuttelemiseen ja niitä ympäröivän ekosysteemin kehittämiseen.

Älykkäät teknologiat läpileikkaavat Etelä-Pohjanmaan elinkeinoelämän toimialat. Uusimman teknologian hyödyntäminen ja älykkäät ratkaisut ovat tuottavuuden kasvun kannalta keskeisiä, niin rakentamisessa, kone- ja metallituoteteollisuudessa, terveys- ja hyvinvointialalla kuin ruoka-alalla. Uudistuminen edellyttää panostamista TKI-toimintaan, osaamisintensiivisyyden, digitalisaation ja palvelujen tuotannon lisäämistä energiatehokkuus-, automaatio-, keinoäly-, konenäkö- ja ohjelmistotuotantoasioissa.

Toimenpiteet

Edistetään teollisuuden ja palveluiden uudistamista

- Edistetään teollisuuden uudistamisen kestävyysinvestointeja koskien kone- ja metallituoteteollisuuden, elintarviketeollisuuden, puutuoteteollisuuden sekä rakennusteollisuuden uudistamista.
- Tuetaan yritysten liiketoimintaprosessien kehittämistä ja toimintamallien rakentamista, joilla on mahdollista käynnistää uusien teknologioiden käyttöönottoprosesseja sekä vahvistaa digitalisaatiota, automaatiota, tekoälyn ja lohkoketjuteknologian soveltamista ja energiatehokkuutta.
- Kehitetään kestäviä, älykkäitä ja tehokkaita logistisia järjestelmiä (mm. lentämisen uudet käyttövoimat, dronilogistiikka) sekä liikennepalveluita.
- Edistetään älykkäitä asiakaspalvelu- ja logistiikkajärjestelmiä.
- Kehitetään ja hyödynnetään uusia terveys- ja hyvinvointiteknologian tuotteita, innovaatioita ja sovelluksia.
- Kehitetään osaamista kyberuhkien ennaltaehkäisyssä, havaitsemisessa ja hallinnassa sekä lisätään tietoisuutta digiturvallisuuden ja vastuullisen digitalisaation merkityksestä eri toimialoilla.
- Vahvistetaan puolustusteollisuuden liiketoimintamahdollisuuksia.
- Tuetaan kaksikäyttöteknologioiden kehittämistä, käyttöönottoa ja skaalautumista markkinoille.

- Luodaan yhteistyörakenteita puolustusteollisuuden, koulutuksen ja TKI-toimijoiden välille osaamisen ja innovaatioiden vauhdittamiseksi.

Edistetään teollisten investointien sijoittumista maakuntaan ja vahvistetaan yritysten investointimahdollisuuksia

- Kehitetään etenkin kuntien ja kehittämissyhtiöiden strategista ja pitkän aikavälin suunnittelua puhtaan teollisuuden investointien sijoittamisessa Etelä-Pohjanmaalle (ml. infrastruktuuri, logistiikka ja maankäyttö).
- Kehitetään Invest-in-toiminnan yhteistyötä maakunnan sisällä sekä verkostoja maakunnan ulkopuolelle investointien houkuttelemiseksi.
- Edistetään yritysten kykyä hyödyntää teollisuuspolitiikan investointitukia, nopeutettuja lupamenettelyitä ja muita keskeisiä tukivälineitä.
- Kannustetaan yrityksiä puhtaan siirtymän ja älykkäiden tuotantoteknologioiden investointeihin sekä parannetaan niiden toteuttamisen edellytyksiä.
- Tarjotaan matalan kynnyksen kehittämisspalveluja, pilotointeja ja osaamistukea yrityksille, jotka tekevät ensivaiheen kokeiluja uusilla teknologioilla tai toimintamalleilla.
- Rakennetaan palvelupolkuja, jotka tukevat yritysten siirtymistä ideasta investointivalmiuteen ja kaupallistamiseen.
- Vahvistetaan yritysten investointivalmiutta ja rahoitusosaamista valmennuksilla sekä kohdennetulla rahoitus- ja hankeneuvonnalla.
- Rohkaistaan investoimaan uusiin, strategisesti ajankohtaisiin aloihin (kuten puolustusteollisuuteen, kvanttiteknologiaan, osaamisintensiiviset alat).

5.3 Luovat alat ja elämystalous

Matkailu- ja kulttuurialalla on huomattava kasvupotentiaali. Myönteistä on, että matkailuala on kasvattanut merkitystään ja maakunnassa on useita houkuttelevia matkailukohteita sekä omaleimaista tarjontaa. Kuitenkin erityisesti muista maista tulevat matkailijat tuntevat Etelä-Pohjanmaan vielä huonosti matkailukohteena. On tärkeää pystyä tarjoamaan houkuttelevia kohteita niin suomalaisille kuin ulkomaisille matkailijoille. Tapahtuma-ala on ollut maakunnan lippulaiva, ja toimialalle ovat muodostuneet pitkän työn tuloksena toimivat rakenteet ja tuotantotavat.

Toimenpiteet

Kehitetään kulttuurin, luovien alojen ja urheiluosaamisen toimintaympäristöjä ja yrittäjyyttä

- Tuetaan kulttuurisia innovaatioita ja kansainvälistymistä sekä edistetään digitalisaatiota kulttuurituotannossa.
- Vahvistetaan ymmärrystä elämystalouden merkityksestä maakunnan elinvoimalle ja varmistetaan sen kasvuedellytykset alueella.
- Vahvistetaan maakunnan asemaa tapahtumatuotantoalan keskittymänä ja varmistetaan tapahtumatuotantoalan osaamisen säilyminen ja alan elpyminen.
- Edistetään elokuvatuotantoalaa ja Etelä-Pohjanmaan asemaa houkuttelevana kuvaus-, tuotanto- ja investointikohteena.
- Vahvistetaan luovan alan innovaatioverkostoja ja luodaan välineitä niiden kehittämiseen ja kehityksen seurantaan.
- Hyödynnetään luovaa osaamista ja sen mahdollistamaa aineetonta arvonlisäystä eri aloilla.
- Vahvistetaan maakunnan liikunta- ja huippu-urheiluosaamisen laajenemisen ja kansainvälistymisen toimintaedellytyksiä.

Vahvistetaan eteläpohjalaista matkailua

- Lisätään eteläpohjalaisen matkailun tunnettuutta, vahvistetaan matkailukentän toimintaympäristöä, panostetaan matkailun kansainvälisyyteen, kestävyYTEEN ja vastuullisuuteen sekä asiakaspolun digitalisointiin.
- Vahvistetaan luonto-, kulttuuri- ja liikuntamatkailua sekä Geopark-alueiden asemaa luonnon- ja kulttuuriperinnön suojelijoina sekä kestävän matkailun ja elinkeinotoiminnan edistäjinä.
- Kehitetään matkailusisältöjä ja varmistetaan, että palveluiden tuotteistus on houkuttelevaa (esimerkiksi Alvar Aallon arkkitehtuuri, Geopark ja UNESCO-status).
- Kehitetään ruokamatkailua osana maakunnan elämystarjontaa yhdistäen paikallinen ruokakulttuuri, lähituotanto ja matkailupalvelut vahvaksi kilpailutekijäksi.
- Kannustetaan kestävän matkailun sertifiointiin ja sen hyödyntämiseen kilpailuetuna.

6 Älykkään erikoistumisen strategian toimeenpano ja seuranta

Toimeenpano ja rahoitus

Maakuntaohjelman ja älykkään erikoistumisen strategian mukaisten toimenpiteiden edistämiseen on käytettävissä lukuisia kansallisia ja kansainvälisiä rahoitusvälineitä. Kehittämisrahoituksesta osa on kohdennettu maakunnittain, osa on valtakunnallisesti tai kansainvälisesti kilpailtua rahoitusta.

Maakuntaohjelman 2026–2029 toimeenpano sijoittuu EU-ohjelmakauden taitekohtaan, sillä nykyinen EU:n ohjelmakausi päättyy vuonna 2027. Toimeenpano jatkuu kuitenkin vuoteen 2029 saakka. Ohjelmakausien vaihtuminen käytännön kehittämistyössä tarkoittaa muutaman vuoden ajan kahden ohjelmakauden toteuttamista limittäin, kun käytössä on vielä edellisen kauden ohjelmarahoja, ja toisaalta käsillä on uuden kauden aloitus.

EU:n tulevan ohjelmakauden 2028–2034 näkymät ovat vielä epävarmat. Komissio antoi 16.7.2025 ehdotukset EU:n seuraavaksi rahoituskehikseksi vuosille 2028–2034 sekä joukon asetusehdotuksia. Komission ehdotus perustuu unionin poliittisiin painopistealueisiin eli kilpailukykyyn, turvallisuuteen, vähähiilistämiseen, kestäväan kehitykseen sekä taloudelliseen, sosiaaliseen ja alueelliseen yhteenkuuluvuuteen.

Komissio ehdottaa rahoituskehiksen merkittävää rakenteellista uudistamista ja yksinkertaistamista. Komission ehdotuksia käsitellään Euroopan neuvostossa ja parlamentissa tulevana kuukausina. Toteutuessaan ehdotukset toisivat suuria muutoksia maaseudun kehittämisen ja aluekehittämisen toimeenpanoon, joihin käytettävissä oleva rahoitus tullee putoamaan arviolta noin 10–15 %.

Vuosiin 2028–2029 saakka merkittävimmät EU-osarahoitteiset maakuntaohjelmaa toteuttavat välineet ovat Suomen CAP-suunnitelmaan liittyvät Etelä-Pohjanmaan alueellinen maaseudun kehittämisohjelma ja paikalliset Leader-kehittämisstrategiat sekä Euroopan alue- ja rakennepolitiikan ohjelma Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027. Nämä on alustavasti kiintiöity alueittain. Lisäksi käytettävissä on kansainvälistä ja kansallista kilpailtua kehittämisrahoitusta.

Merkittäviä kansallisia rahoituslähteitä ovat valtion talousarvion kautta osoitettava rahoitus eri hallinnonaloilla sekä kuntien, muiden organisaatioiden ja yksityisten toimijoiden rahoitus.

Rahoituksen ohella maakuntaohjelman toteuttamisessa korostuvat strateginen ohjaus, tiedolla johtaminen, kansallisessa ja EU-tason edunvalvonnassa onnistuminen sekä sidosryhmien osallistuminen. Maakuntaohjelman toimeenpano edellyttää monipuolisten rahoitusvälineiden tehokasta hyödyntämistä, mutta myös jo hyväksi havaittujen toimintamallien hyödyntämistä erityisesti tehtyjen toimenpiteiden jalkauttamisessa ja tiedon välittämisessä maakunnan alueella. Toimeenpano perustuu tiiviiseen ja laaja-alaiseen yhteistyöhön, joka ylittää hallinnonalojen, toimialojen ja organisaatioiden rajat.

Muita Etelä-Pohjanmaan liiton valmistelemia, maakuntaohjelmaa toteuttavia ja sen tavoitteita tarkentavia suunnitelmia ja ohjelmia ovat esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan kulttuuristrategia, kansainvälistymisen toimintaohjelma, ilmasto- ja kiertotalouden tiekartta sekä liikennejärjestelmäsuunnitelma.

Lisäksi maakunnassa on useita eri toimijoiden laatimia suunnitelmia ja ohjelmia, jotka tukevat ja täydentävät maakuntaohjelmaa ja sen toimeenpanoa. Näitä ovat muun muassa kuntien ja kaupunkien strategiat, alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma, paikalliset Leader-kehittämissstrategiat, alueellinen metsäohjelma, vesienhoitosuunnitelmat, Seinäjoen kaupungin ja valtion välinen ekosysteemisopimus, maakunnallinen hyvinvointisuunnitelma sekä Etelä-Pohjanmaan korkeakoulustrategia.

Seuranta ja mittarit

Huomisen lakeus -maakuntaohjelman ja siihen sisältyvän älykkään erikoistumisen strategian toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan vuosittaisissa maakunnan ja valtion välillä käytävissä aluekehittämisen keskusteluissa sekä aluekehittämisen innovaatiotoiminnan tilannekuvatyön yhteydessä.

Tilannekuva sisältää yritystoimintaa, työllisyyttä ja taloutta, korkeakoulutusta ja TKI-toimintaa sekä kestävästä kasvusta mittaavia indikaattoreita. Keskeistä tilannekuvassa on, että indikaattoreiden sisältämästä tiedosta muodostetaan päätelmiä kehityksen suunnasta ja yhteiskunnallisten ilmiöiden vaikutuksista aluekehittämiseen. Seurantatarkastelu tulee perustumaan lisäksi laajaan tilastoaineistoon, joka päivittyy ajantasaisesti Etelä-Pohjanmaan liiton ylläpitämällä sivustolla www.epliitto.fi/tilastot.

Seuranta täydentyy myös hankerahoituksen kohdentumisen tarkastelulla. Etelä-Pohjanmaan liiton rahoittamat hankkeet teemoittain älykkään erikoistumisen

strategian tavoitekokonaisuuksia mukailten ovat nähtävillä liiton nettisivuilla osoitteessa <https://epliitto.fi/hankerahoitus/rahoitetut-hankkeet/>.

Esimerkiksi maaseuturahaston kohdentumista alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman mukaisiin teemoihin tarkastellaan aika ajoin maakunnan yhteistyöryhmässä (MYR), joka on kumppanuusperiaatteen mukainen maakunnallinen rahoitusta yhteensovittava toimielin. MYR saa säännöllisesti katsaukset keskeisimpien rahastojen (EAKR, ESR+, JTF, maaseuturahasto) toteutumisesta. Myös kansainvälisen rahoituksen tilannetta käsitellään MYR:ssä vähintään kerran vuodessa.

Maakuntaohjelman ja älykkään erikoistumisen strategian vaikuttavuutta tarkastellaan lisäksi jäljempänä esitettyjen pääindikaattorien avulla. Niiden avulla saadaan yleiskuva kehitettävien teemojen tilanteesta maakuntaohjelmakauden kuluessa ja sen päätyttyä.

Taulukko 1. Pääindikaattorit (lähteet: Tilastokeskus, THL, SYKE).

Indikaattori	Uusin tieto	Tavoite 2029
Väkiluku	189 929	190 000
Työllisyysaste	75,2 %	78 %
TKI/asukas	292 €	350 €
BKT/asukas	38 416,9 €	45 000 €
Kasvihuonekaasupäästöt	10,2 tCO ₂ e/asukas	7,5 tCO ₂ e/ asukas
Koulutustaso 25–34-v. (kaikki koulutusasteet)	88,1 %	90 %
Yritysdynamiikka (CDI-indeksi)	0,08	0,12

7 Liitteet

Liite 1. Maakuntaohjelmakauden 2026–2029 kärjet

1. Yrityslähtöinen toimintaympäristö ja TKI-toiminta

Etelä-Pohjanmaa kasvattaa profiiliaan yrittäjämaakuntana tarjoamalla yrityksille Suomen parhaan toimintaympäristön. Osana tätä työtä vahvistetaan yrityslähtöistä TKI-toimintaa sekä tuodaan nuoret ja kansainväliset osaajat lähemmäs yrityksiä. Maakuntaan sijoittumista harkitseville yrityksille rakennetaan houkutteleva ja selkeä palvelukonsepti.

2. Ruoka-alan osaamisklusteri

Etelä-Pohjanmaa tunnetaan vahvasta ruoka-alan keskittymästä. Ruoka-alan kilpailukyvyn kasvu edellyttää investointeja tuottavuuden ja viennin kasvattamiseksi. Ruokaklusteria vahvistetaan lisäämällä osaamista ja koulutusta viennin edistämiseksi, TKI-toiminnan lisäämiseksi ja huoltovarmuuden kasvattamiseksi.

3. Korkeakoulutuksen tasokorotus

Etelä-Pohjanmaa tarvitsee korkeakoulutuksen tasokorotuksen vastatakseen osaamistarpeisiin ja lisätäkseen alueen kilpailukykyä. Tavoitteena on 500 aloituspaikan lisäys ammattikorkeakouluun ja kandidaatti- ja maisteritason ohjelmien lisääminen yliopistotasolle.

4. Investoinnit ja teollisuuden keskittymät

Etelä-Pohjanmaa vahvistaa asemaansa teollisuus- ja investointialueena. Maakunnassa tarvitaan kunnianhimoisia panostuksia teollisuusalueiden infrastruktuuriin, uusien investointien houkutteluun ja puhdasta teollisuutta tukevien ratkaisujen edistämiseen. Ennakoiva kaavoitus ja alueellinen yhteistyö ovat kehitystyön keskeisiä tukipilareita.

5. Maahanmuutto ja kotoutuminen

Ulkomaistaustaista työvoimaa on välttämätöntä lisätä, jotta voidaan vastata yritysten työvoimatarpeisiin ja kasvattaa työikäisen väestön määrää. Työvoiman

riittävyden turvaaminen edellyttää suunnitelmallista maahanmuuttopolitiikkaa, houkuttelevia asuin- ja työympäristöjä sekä toimivia kotoutumis- ja työllistymispolkuja.

6. Kokonaisturvallisuus

Etelä-Pohjanmaa panostaa puolustus- ja kaksikäyttöteollisuuden TKI-toimintaan ja investointeihin. Geopoliittisen tilanteen johdosta kiinnitetään erityistä huomiota huoltovarmuuden, varautumisen ja omavaraisuuden kysymyksiin.

Liikenneyhteyksien osalta kiinnitetään huomiota puolustuksen ja sotilaallisen liikkuvuuden tarpeisiin.

Liite 2. Yhteenveto maakuntaohjelman ja älykkään erikoistumisen strategian valmistelusta ja aikataulusta

Maakuntastrategian valmistelu ja aikataulu
Osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) laatiminen keväällä 2024
Maakuntahallitus 18.6.2024: päätös maakuntastrategian ja sen ympäristöselostuksen valmistelun käynnistämisestä
Strategian valmistelu alkaa ja ympäristöselostuksen valmistelu alkaa
<ul style="list-style-type: none"> • Kuulutus Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivuilla ja ilmoitustaululla • Vaikuta! -teemapäivät Kauhavan yläkouluissa keväällä 2024 (400 osallistujaa) • Maakuntastrategiatyö käynnistetään tulevaisuusfoorumissa 10.10.2024 (120 osallistujaa) • Aluekierrokset (6 tilaisuutta, 140 osallistujaa) • Kauhajoen nuorisofoorumi 2024 (50 osallistujaa) • Pitkän tähtäimen strategisista tavoitteista yleinen palautekysely verkkosivuilla 29.1-21.2.2025 (palautteita 15 kpl) • Yleinen palautelomake maakuntastrategiaan ja sen valmisteluun liittyen liiton verkkosivuilla 27.2.2025-31.10.2025 (palautteita 6 kpl) • Etelä-Pohjanmaan nuorisovaltuuston ja Leader-nuorisosaostojen tapaamiset • Kolme maakuntaohjelman teematyöpajaa keväällä 2025 (130 osallistujaa) • Maakuntastrategian ohjausryhmä (tulevaisuusryhmä) kokoontuu 3 kertaa • Asiantuntijaryhmien kokoontumisia, asiantuntijayhteydenottoja • Maakuntaohjelman vaikutusten arviointiryhmän käsittelyjä (4 kokousta) • Maakuntahallituksen, -valtuuston, MYR:n ja kuntajohtajien evästyskeskustelut
Strategialuonnos ja ympäristöselostus
Maakuntahallitus 29.9.2025: päätös strategian ja sen ympäristöselostuksen nähtävillä asettamisesta
<ul style="list-style-type: none"> • Kuulutus Ilkka-Pohjalaisessa ja Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivulla • Aineisto nähtävillä 1.10.-3.11.2025 virastossa ja Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivuilla • Teams-tilaisuus: Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategialuonnos, 8.10.2025 (97 osallistujaa) • Lausunnot viranomaisilta ja muilta sidosryhmiltä
Kannanottojen käsittely
Strategian ja ympäristöselostuksen mahdollinen tarkentaminen
Maakuntavaltuusto 1.12.2025: päätös strategian hyväksymisestä
<ul style="list-style-type: none"> • Kuulutus Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivuilla • Päätös nähtävillä virastossa ja Etelä-Pohjanmaan liiton verkkosivuilla • Päätös ja aineisto tiedoksi Suomen ympäristökeskukselle ja muille viranomaisille

www.epliitto.fi
Kampusranta 9 C / 60320 Seinäjoki

ETELÄ-POHJANMAAN LIITTO
Regional Council of South Ostrobothnia

ÄLYKKÄÄN
ERIKOISTUMISEN STRATEGIA
**HUMISEN
LAKEUS**